

SOCIÁLNÍ POLITIKA 2024 BUDOUCNOST A PROMĚNY TRHU PRÁCE

SOCIAL POLICY 2024 THE FUTURE AND TRANSFORMATION OF THE LABOR MARKET

VLADIMÍR BARÁK,
VOJTĚCH KREBS (EDS.)

SOCIÁLNÍ
POLITIKA
2024

SBORNÍK VĚDECKÝCH TEXTŮ
Z MEZINÁRODNÍ KONFERENCE SOCIÁLNÍ POLITIKA 2024

ANTHALOGY OF CONTRIBUTIONS
OF THE SOCIAL POLICY 2024 INTERNATIONAL CONFERENCE

Národohospodářská fakulta VŠE v Praze a Nakladatelství Oeconomica
Praha 2025

NÁRODO
HOSPODÁŘSKÁ
FAKULTA
VŠE V PRAZE

SOCIÁLNÍ POLITIKA 2024
Budoucnost a proměny trhu práce

SOCIAL POLICY 2024
The Future and Transformation
of the Labor Market

VLADIMÍR BARÁK, VOJTĚCH KREBS (EDS.)

SBORNÍK VĚDECKÝCH TEXTŮ
Z MEZINÁRODNÍ KONFERENCE SOCIÁLNÍ POLITIKA 2024

ANTHALOGY OF CONTRIBUTIONS
OF THE SOCIAL POLICY 2024 INTERNATIONAL CONFERENCE

Národohospodářská fakulta VŠE v Praze a Nakladatelství Oeconomica
Praha 2025

ZÁŠTITU NAD KONFERENCÍ PŘEVZAL

Ing. et Ing. Jan Skopeček, Ph.D.

Místopředseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky
Deputy Speaker, Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic

HLAVNÍ SPONZOR

Sponzor

SBORNÍK RECENZOVALI:

Mgr. Vladimír Barák

Ing. Lucia Bartůsková, Ph.D.

Ing. Petr Brabec, Ph.D.

prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.

Za obsah příspěvků, původnost a literární citace odpovídají výhradně autoři jednotlivých příspěvků. Prezentované texty lze přetiskovat pouze se svolením Katedry hospodářské a sociální politiky NF VŠE v Praze.

© Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica – 2025

ISBN 978-80-245-2561-7 (print)

ISBN 978-80-245-2562-4 (on-line)

www.socialni-politika.cz

OBSAH

- 11 Disponuje trh práce potrebnými zručnosťami v požadovanej kvalite a kvantite?**
Ing. Roman Klimko, PhD.
- 19 Vybrané teoretické prístupy manažmentu domácnosti vo vzťahu k neplatenj práci**
Ing. Ján Kollár, PhD.
- 28 Riešia sociálne podniky nezamestnanosť v menej rozvinutých okresoch na Slovensku?**
Ing. Andrea Lelovics, MBA
- 37 Úskalí Draghiho zprávy**
doc. PhDr. Ing. Marek Loužek, Ph.D.
- 45 Reflexia neplatenj práce v domácnostiach v pred a post covidovom období**
doc. PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD.
JUDr. Jana Bedlovičová, PhD.
- 55 Čas dochádzania do a zo zamestnania ako determinant subjektívneho well-beingu zamestnaných osôb**
Ing. Barbora Mazúrová, PhD.
Ing. Ján Kollár, PhD.
Ing. Martina Chrančoková, PhD.
- 66 Rodiče na trhu práce – oříšek pro sociální politiku**
doc. Ing. Jan Mertl, Ph.D.
- 77 Srovnání adaptivních a racionálních očekávání na trhu práce: chování spotřebitelů v generaci X a generaci Z**
Ing. Alex Mičáň
- 88 Celkové očekávané ekonomické náklady vysokoškolského vzdělávání studentů v České republice v roce 2022**
Ing. Jáchym Novotný
- 98 Vliv automatizace a digitalizace na zaměstnatelnost starších pracovníků v ČR a Itálii: demografické výzvy a strategie podpory**
Ing. Petra Prošková
- 110 Vplyv fiktívnych živností na sociálno-ekonomickú situáciu v Slovenskej republike**
doc. Ing. Peter Sika, Ph.D.
- 120 Rodový rozdiel v odmeňovaní na trhu práce v podmienkach SR**
doc. Ing. Silvia Šipikalová, PhD.
- 126 Asociální sociální pojistné**
prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc.
- 135 Pandemie covid-19 a genderová segregace na českém trhu práce**
Ing. Zdenka Vostrovská, CSc.
Ing. Markéta Soustružníková

VYBRANÉ TEORETICKÉ PRÍSTUPY MANAŽMENTU DOMÁCNOSTI VO VZŤAKU K NEPLATENEJ PRÁCI

SELECTED THEORETICAL APPROACHES OF HOUSEHOLD MANAGEMENT IN RELATION TO UNPAID WORK

Ján Kollár

Abstrakt

Domácnosť je priestor v ktorom sa každodenne realizuje množstvo rozhodnutí najrozmanitejšieho charakteru. Môže ísť o rozhodnutia jednorazové, alebo pravidelne sa opakujúce. Rozhodnutia môžu byť spojené s finančne náročnejšími výdavkami, alebo si vyžadujú premyslenú koordináciu členov domácnosti, pričom je možné predpokladať, že v tomto prípade domácnosti precíznejšie zvažujú svoju voľbu a postup. S ohľadom na obmedzené zdroje domácnosti (ľudské, časové, finančné, energetické a iné) si myslíme, že domácnosť je manažovaná resp. zabezpečovanie a organizovanie viacerých činností v nej si vyžaduje využívať minimálne niektoré súčasti manažmentu. Súčasná postpandemická situácia, ktorej sú domácnosti vystavené môže ešte viac vyvolávať resp. vyostrovať potrebu využívať manažment v rámci jej fungovania. Cieľom príspevku je využitím vybraných teoretických prístupov k manažmentu domácnosti, syntetizovanie prehľadu literatúry k problematike a zároveň nachádzanie prieniku jeho využitia vo vzťahu k skúmaniu manažmentu neplatené práce.

Kľúčové slová: domácnosť, manažment, rozhodovanie, zdroje

JEL kódy: D10, D13

Abstract

The household is a place in which many decisions of the most diverse nature are made on a daily basis. These can be one-off decisions or regularly recurring ones. Decisions may involve more costly expenditures or require thoughtful coordination between household members, in which case it can be assumed that households consider their choices and actions more carefully. Given the limited resources of the household (human, time, financial, energy, etc.), it can be assumed that the household is managed or that the provision and organisation of multiple activities in the household requires the use of at least some components of management. The current post-pandemic situation to which households are exposed may make the need to use management in its functioning even more acute. The aim of this article is to use selected theoretical approaches to household management, synthesizing the

literature review on the issue, while finding the penetration of its use in relation to the management of unpaid work.

Keywords: household, management, decision-making, resources

JEL codes: D10, D13

Úvod

Aktuálna spoločenská situácia v Európe nie je jednoduchá. Súčasný postpandemický vývoj je v krajinách naďalej spojený s neistotou, nestabilnou cenovou hladinou a v neposlednom rade je poznačený aj vojenskými konfliktami. Domácnosti musia na vonkajšie okolnosti reagovať a zohľadňovať ich vo svojich rozhodnutiach a organizácii riadenia. V premyslenej postupnosti, alebo intuitívne je manažment domácnosti súčasťou každej jednej domácnosti bez ohľadu na jej charakter a vnútornú štruktúru. Obmedzenosť zdrojov, ktoré má domácnosť k dispozícii je predpokladom pre ich efektívne využívanie v nadväznosti na ciele jej členov, alebo domácnosti ako celku. Zvýšená miera neistoty plynúca z vonkajšieho okolia môže byť pre domácnosti impulzom, aby procesy odohrávajúce sa v nej boli zabezpečované podľa očakávaní členov domácnosti. Dôsledky rôznych celospoločenských reštrikcií celosvetovej pandémie COVID-19 vplývajúcej aj na domácnosti, zásadnejším spôsobom obmedzili ich možnosti, ktoré mohli využívať, čím sa neočakávané a na dlhší čas menil spôsob ich fungovania, čo potvrdzujú aj viaceré výskumy.

Celosvetovo pandémie COVID-19 rýchlo a neočakávané narušila prácu, sociálne aktivity a rodinný život (Hsu, Chia, Vasoo, 2020). Svetová zdravotnícka organizácia 11. marca 2020 vyhlásila COVID-19 za celosvetovú pandémiu, čo viedlo k tomu, že mnohé krajiny vyhlásili stav ohrozenia. Nasledovalo rýchle zatvorenie podnikov, pracovísk, škôl a zákaz veľkých zhromaždení. Nanešťastie to spôsobilo hospodársku krízu, keď mnohí ľudia stratili zamestnanie alebo museli pracovať z domu (Kearon, Risdon, 2020). Ďalší členovia rodiny trávili viac času doma z dôvodu domáceho vzdelávania alebo obmedzeniam v oblasti verejného zdravia. To mohlo zvýšiť zodpovednosť za rodinné roly, zatiaľ čo jednotlivci „žonglovali“ so zmenou platených a neplatených pracovných rolí (Patrick a kol., 2020). Nájsť si čas na platené zamestnanie aj rodinné povinnosti bolo pre mnohé domácnosti problémom aj pred pandemiou (Sevilla-Sanz a kol. 2010). Pandémia COVID-19 spôsobila, že domácnosti prehodnotili pracovné úlohy medzi jednotlivými členmi rodiny, keďže hranice medzi pracovným a domácim životom sa zotrela a pracovné úlohy sa zmenili. Práca z domu však umožnila mužom, aby boli viac fyzicky prítomní doma (Furtado a kol., 2022). Dnes sme viac ako kedykoľvek predtým pochopili, že prekvapenia a neočakávané situácie sú hneď za rohom a žijeme v nepredvídateľnom svete, kde technológie, inovácie, sociálne a politické udalosti, environmentálne a trhové zmeny spôsobujú neustále a neočakávané výzvy v celosvetovom meradle. V takejto nestabilnej realite musia ľudia a organizácie zmeniť svoje správanie zlepšovaním svojej schopnosti neustále sa prispôbovať a vytvárať efektívne stratégie na riešenie nadchádzajúcich situácií a podniky sa musia vysporiadať s neznámymi

nepredvídateľnými udalosťami, ktoré vymedzujú nové cesty ovplyvňujúce ich prežitie (Dettori, Floris, 2022).

Podľa Vilchynskej a kol. (2023) mali domácnosti v krajinách strednej a východnej európy počas pandémie COVID-19 nižšie príjmy, výrazne obmedzovali svoje výdavky a preferovali úspory pred investíciami. V súvislosti s protipandemickými opatreniami domácnosti znižovali výdavky najmä na rekreáciu, kultúru, reštaurácie, hotely, oblečenie a obuv, dopravu ale rovnako aj výdavky na bývanie, elektrickú energiu, vodu, plyn, potraviny či alkoholické nápoje. Výdavky na vzdelávanie sa príliš nemenili. Podobné stratégie uplatňovali aj obyvatelia Veľkej Británie.

Energetická kríza a zvyšujúce sa ceny ostatných tovarov a služieb zvyšujú nároky na rodinné rozpočty a sťažujú hospodárenie domácností. Na jednej strane môžu rodiny v čase krízy využívať štandardné alebo ad hoc opatrenia štátu. Na druhej strane môžu byť samy aktívne a zmeniť svoje súčasné stratégie týkajúce sa príjmov (napr. hľadaním dodatočného príjmu z práce) a/alebo výdavkov (napr. znížením spotreby tovarov, služieb) (Höhne, Palonciová, Fric, 2024).

Problematika manažmentu domácnosti je aj pod vplyvom vyššie uvedeného viac aktuálnejšia a stáva sa diskutovanou témou v akademickej a praktickej oblasti. Doposiaľ rozpracované teoretické prístupy k manažmentu domácnosti poskytujú minimálne predpoklady preto, aby sa ich využitím v hospodárskej praxi v aktuálnych podmienkach prispievalo k odhaľovaniu/preskúmaniu súčasného stavu spojeného s u(ne)platňovaním manažmentu domácností vo vybraných oblastiach. S ohľadom na „široké“ spektrum činností, ktoré môžu byť v domácnosti manažované, zacielujeme pozornosť najmä na zabezpečovanie neplatenej/domácej práce v prostredí domácnosti v súčasných podmienkach multikríz.

Teoretické východiská manažmentu domácnosti

Pojem manažment sa štandardne väčšine ľudí spája s podnikom a jeho riadením. Takéto ponímanie manažmentu je pochopiteľné aj s ohľadom na mieru jeho teoretického rozpracovania v literatúre a zároveň praktického uplatňovania v praxi. Teória manažmentu sa však nevzťahuje len k podnikovému prostrediu, ale týka sa aj domácnosti v ktorej sa prakticky zabezpečuje. S ohľadom na množstvo domácností na celom svete, ako aj súčasný spoločenský vývoj táto problematika získava na svojom význame. Manažment v domácnosti je predmetom záujmu výskumníkov v oblasti humánnej ekológie, už od vzniku tohto odboru. Niekoľko výskumníkov sledovalo vývoj práce o riadení zdrojov od dôrazu na hospodárnosť a efektívnosť v domácnosti v roku 1900, až po rozvoj výskumných modelov založených na systémoch (Gross a kol. 1980, Key, Firebaugh, 1989). Pochopenie resp. štúdium manažmentu domácnosti je kombináciou teórií, koncepcií a techník výskumov z praxe. Neexistuje len jedna teória, alebo rámec riadenia, manažment je interdisciplinárnou oblasťou, ktorá využíva koncepcie a teórie z príbuzných disciplín (Goldsmith, 1996).

Počiatky teórie manažmentu domácnosti („home economics“) začala rozpracovávať koncom devätnásteho storočia Maria Parloa, americká autorka kníh, ktoré boli obsahovo zamerané na starostlivosť o domácnosť a varenie. Ako jedna z prvých autoriek začala využívať pojem „household management“. V diele Household Management and Cookery (1879) od Marie Parloy sú rozpracované praktické návody a odporúčania pre

domácnosť, ktorých zámerom bolo rozšíriť poznanie o bežných veciach každodenného života medzi ľuďmi. Uvedenú publikáciu môžeme považovať za praktickú príručku, ktorá do popredia dáva aktivity v rámci domácej/neplatennej práce a odporúčaných spôsobov ich zabezpečenia pre „zdravšiu“ domácnosť. „Vedenie domácnosti bolo základnou zložkou vznikajúcich akademických programov domácej ekonomiky na začiatku 20. storočia. Výučba efektívneho riadenia domácnosti prostredníctvom skúseností v „cvičnom dome“ bola široko prijímaná na pozemných grantových vysokých školách a podobne bola začlenená aj na cirkevných a regionálnych vysokých školách, zvyčajne v dome, byte alebo v tesnej blízkosti kampusu. Vysoký stupeň podobnosti v stratégiách zážitkového učenia a organizácii domovského manažérskeho domu bol prítomný v celých Spojených štátoch“ (Nickols, 2008).

Jeden z prvých teoretických prístupov k manažmentu domácnosti, ktoré ho ponímajú z pohľadu koncepčného myslenia a riešenia problémov začína rozpracovávať Vickers (1984). Manažment domácnosti je inštrumentálny, pretože umožňuje dosiahnuť mnohé želané ciele, životný štýl a podmienky rodín. Manažment domácnosti je praktická disciplína, to znamená, že zahŕňa normatívne koncepcie a vychádza z podmienených meniacich sa podmienok v rodine i spoločnosti. Manažment domácnosti je integračný, to znamená, že sa využívajú poznatky zo všetkých obsahových oblastí ekonomiky domácnosti. Je integrálnou súčasťou všetkých aspektov života v domácnosti a rodine (Vickers 1984, s. 35-36).

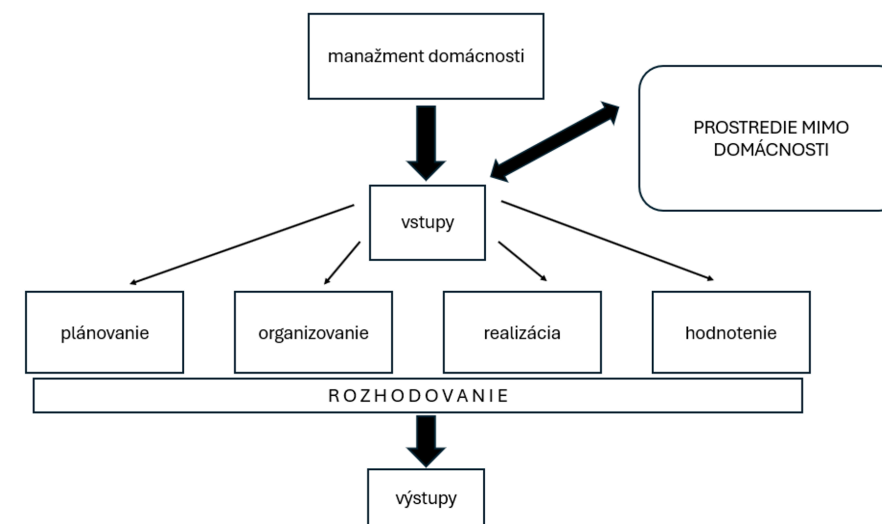
„Manažment domácnosti (oecconomics) je disciplína zameraná na hlavu rodiny s cieľom viesť ju k dosiahnutiu spravodlivosti a „obozretnosti“ v domácej sfére. Grécke slovo oikonomia je v skutočnosti zložené z dvoch slov oikos (domácnosť) a nemein, čo sa prekladá aj ako „riadenie a rozvrhovanie“. Ako náuka o oikos sa týka vzťahov medzi ľuďmi žijúcimi v dome a všetkých činností potrebných na jeho správu, zachovanie a rast“ (Arienzo, 2018, s. 1).

Sohľadom na rozsah a zameranie príspevku, ako aj teoretické koncepcie manažmentu domácnosti, ktoré sú detailnejšie v chronologickej postupnosti vysvetlené v príspevku (Nickols, 2008) bližšie charakterizujeme prístup, ktorý považujeme za vhodný a využiteľný pre empirické overenie v praxi s ohľadom na manažment neplatennej práce. Ide o prístup Deacona a Firebahugha, ktorý je prezentovaný v diele s názvom: „Family Management: Principles and Applications“ z roku 1988.

Deacon a Firebaugh (1988) zastávajú ekosystémový prístup k riadeniu domácnosti. V tomto prístupe resp. modeli sú rodiny racionálne a účelové systémy, ktoré interagujú s inými systémami vo svojom prostredí. Rodiny prijímajú vstupy (zdroje, požiadavky), transformujú ich v „priepustnej fáze“ na výstupy a následne výstupy využívajú vo vlastnej domácnosti alebo si ich vymieňajú s iným systémom. Požiadavky môžu byť ciele, ktoré si rodina stanovila, alebo ciele ktoré rodine ukladá iný systém, alebo neočakávané udalosti, ktoré musí rodina zvládnuť. Vstupy sa konceptualizujú tak, že sa vyskytujú v dvoch subsystémoch rodiny: osobnom a riadiacom. Osobný rozvoj, formovanie a objasňovanie hodnôt sú v kompetencii osobného subsystému a hodnoty, zručnosti, schopnosti a orientácie rozvíjané v tomto subsystéme ovplyvňujú to, čo rodiny sú ochotné a schopné robiť. Podľa tohto modelu je manažérsky subsystém definovaný ako subsystém, ktorý zahŕňa plánovacie aj realizačné činnosti. Plánovanie pozostáva zo stanovenia noriem a postupnosti činností. Stanovenie noriem zahŕňa dve činnosti: objasnenie dopytu(ov), ktorý(é) sa majú uspokojiť a posúdenie dostupných zdrojov na splnenie dopytu (dopytov). Rodiny realizujú plány

prostredníctvom činností aktivácie alebo realizácie plánu a kontroly plánu. Kontrola zahŕňa kontrolu toho, ako plán napreduje a podľa potreby úpravu alebo zmeny plánu v priebehu jeho realizácie. Rozhodovanie je považované podľa tohto prístupu za presah naprieč všetkými „krokmi“ modelu. Predpokladá sa, že dobré vykonávanie manažérskych činností v domácnosti vedie k lepšej kvalite života (Duncan, Zuiker, Heck, 2000). Pre lepšiu ilustráciu sme v zjednodušenej podobe spracovali schému 1 v ktorej prezentujeme ekosystémový prístup k manažmentu domácnosti podľa Deacona, Firebaugha (1988).

Schéma 1: Ekostémový prístup k manažmentu domácnosti.

Prameň: vlastné spracovanie.

Sme si vedomí toho, že prezentovaný prístup predstavuje len jeden z teoretických pohľadov na manažment domácnosti, ale zároveň ho považujeme aj s ohľadom cieľa príspevku za akceptovateľný a najmä využiteľný v podmienkach Slovenských domácností pri jeho „transformácii“ do nástroja/ov zberu údajov a informácií. Keďže tento prístup ponúka minimálne námety preto, akým spôsobom odhaľovať a skúmať manažment domácnosti aj s ohľadom na činnosti v rámci neplatennej/domácej práce, považujeme to za jednu z výhod, overenia aj na Slovensku.

Keďže zisťovanie manažmentu domácnosti a jeho súčastí (subsystémov) s ďalšími konzekvenciami vo vzťahu k neplatennej práci nie je dostatočne na Slovensku preskúmané, považujeme za využitie príležitosti „zúročenie“ poznatkov z ďalších prieskumov, ktorých ambíciou bolo empiricky skúmať manažment domácnosti v jeho rôznych oblastiach. Keďže činnosti neplatennej práce sú vo väčšom alebo menšom rozsahu v rôznej štruktúre zabezpečované prevažne v každej domácnosti v ďalšej časti príspevku aspoň rámcovo vymedzíme jej podstatu a prípadné zmeny, ktoré pod vplyvom súčasného spoločenského vývoja v domácnostiach nastávajú.

Neplatená práca v domácnostiach v postpandemickom vývoji

Neplatená práca je dôležitým aspektom ekonomickej aktivity a blahobytu jednotlivcov. Úlohy ako starostlivosť o deti, starých ľudí a domáce práce sú pre náš každodenný život nevyhnutné. Aj keď neplatená práca zaberá značnú časť nášho dňa, väčšinou nie je zohľadnená v systéme národných účtov a nezapočítava sa do hrubého domáceho produktu (HDP). Veľa neplatenej starostlivosti ako aj neplatenej práce sa vykonáva dobrovoľne a nikto nemôže spochybňovať jej dôležitosť pre budúci ekonomický rast. Bremeno neplatenej práce je väčšinou na pleciah žien, pričom čas venovaný neplatenej práci odráža v jednotlivých krajinách obmedzenia spôsobené kultúrnymi normami, nedostatkom verejných služieb a infraštruktúry alebo rodinnou politikou a pod. (Alonso a kol., 2019).

„V prvej polovici 20. storočia industrializácia a urbanizácia vyústili do rozšírenia domácností s elektrinou a tečúcou vodou, čo spôsobilo revolúciu vo výrobe domácností. Viaceré domáce práce, ktoré doteraz väčšinou vykonávali v domácnostiach ženy, sa stali zastaranými (napr. nosenie vody) alebo sa presunuli z domu na trh (napr. nákup potravín a oblečenia alebo aspoň materiálu na výrobu oblečenia). Centralizácia niektorých úloh domácej výroby vyvolala aj nové domáce povinnosti spojené so získaním spotrebného tovaru domov. Nakupovanie sa stalo časovo náročným a vo veľkej miere ho preberali ženy“ (Schwartz, 2012, s. 388). Prvá polovica dvadsiateho storočia je tiež časom, keď boli v postupnosti „vynájdené motory oslobodenia“ v podobe domácich spotrebičov (Greenwood a kol., 2005). Postupné rozširovanie týchto spotrebičov do celého sveta v postupnosti spôsobovalo odľahčovanie prác v domácnosti, ako aj znižovanie časovej náročnosti. Budúcnosť práce pritiahla v posledných rokoch veľkú akademickú a politickú pozornosť (Acemoglu a kol., 2020). Neplatená práca v domácnosti a starostlivosti je rovnako dôležitá ako platená práca (zamestnanie), ako sa to preukázalo počas pandémie COVID-19.

„Nové technológie tak môžu riešiť nedostatok pracovnej sily, ale môžu vyvolať dočasnú nezamestnanosť. Naša štúdia poukazuje na možnosť, že nové technológie by mohli mať podobné účinky na trhy práce aj cez druhý, nepriamy kanál: skrátenie času stráveného neplatenou prácou v domácej sfére. Znížením času stráveného neplatenou prácou môžu nové technológie uvoľniť väčšiu ponuku pracovnej sily, a tak ďalej riešiť nedostatok pracovnej sily, ale aj vytvoriť prinajmenšom dočasnú nezamestnanosť, keďže ľudia sa presúvajú na trh práce, ale nedokážu si okamžite nájsť vhodné zamestnanie. To znamená, že vplyvy technológií na trhy práce sú komplexnejšie, ako naznačujú odhady, ktoré zohľadňujú iba priame účinky automatizácie na platenú prácu (Hertok a kol., 2023).

Pozornosť, ktorá sa venuje problematike neplatenej práce v domácnosti z rôznych uhlov pohľadu v súčasných podmienkach naprieč rôznymi krajinami je značne rozsiahla. Množstvo výskumov vychádza zo skúseností počas pandémie COVID-19, ktorá sa v tomto smere stala pre výskumníkov inšpirujúcou. Veľké množstvo rôznych faktorov, ktoré domácnosti v súčasnosti zasahujú sa vzájomne ovplyvňujú a vyúsťujú tak do nachádzania rôznych modelov zabezpečovania neplatenej práce v domácnosti. Vzostup umelej inteligencie, práca na diaľku, automatizácia, neočakávané situácie sú len „zlomkom“ vonkajších vplyvov, ktoré zasahujú do prostredia domácnosti a môžu meniť zaužívané vzorce správania sa členov domácnosti.

Zohľadňujúc kultúrne rozdiely, zvyky, tradície, rôznu príjmovú úroveň v domácnostiach, ktoré sú všadeprítomné v jednotlivých krajinách pravdepodobne nemalou mierou ovplyvňujú to, ako sa domácnosti adaptujú na zmeny z vonkajšieho okolia, ktoré sú dynamické a rýchle.

V súčasnosti je ešte s ohľadom nad odstup od pandémie COVID-19 aj s ohľadom na ďalšie zmeny z vonkajšieho prostredia zasahujúce domácnosti vyvodzovať definitívne závery o účinkoch a zmenách odohrávajúcich sa v domácnostiach predčasné. Je však nespochybniteľné, čo vyplýva aj z predchádzajúceho textu, že v postupnosti bude v domácnostiach dochádzať k zmenám, ktoré môžu mať potenciál modifikovať zaužívané trajektórie správania sa najmä vo viacčlenných domácnostiach. Nachádzanie zosúladovania platenej a neplatenej práce tak, bude predstavovať pre mnohé domácnosti výzvu, čo už do určitej miery predznamenovala pandémia COVID-19, kedy v mnohých domácnostiach dochádzalo k výkonu platenej práce z domáceho prostredia.

S ohľadom na rozsiahlosť výskumu vo vyššie naznačených súvislostiach a dosiahnutých vedomosti v rôznych krajinách sveta sa pre Slovensko ponúka v tejto oblasti veľký priestor pre rozširovanie poznania, ktoré môže byť inšpirujúce pre hospodársku prax, ktorá by mala zmeny a trendy odohrávajúce sa v domácnostiach reflektovať.

Záver

Manažment domácnosti ako aj neplatená práca nie je problematika, ktorá by bola nová vo výskumnej oblasti. V aktuálnych dynamicky sa meniacich podmienkach v ktorých domácnosti zabezpečujú množstvo činností aj v kontexte trhu práce je skúmanie manažmetnu domácnosti témou, ktorá si vyžaduje pozornosť. V krajinách, akými sú napr. Slovenská a Česká republika je poznanie, ktoré by prenikalo hlbšie do podstaty a procesov v domácnostiach riešené skôr okrajovo a nekonceptne. Je nespochybniteľné, že rozširovanie súvislostí a zistení z podmienok viacčlenných domácností môže byť v kombinácii teoretických princípov manažmetnu domácnosti prínosné pre prax. Pochopenie toho, akým spôsobom sa „odohráva“ v domácnostiach konečné rozhodnutie o voľbe rôznych činností neplatenej práce môže pomôcť aktuálnejšie reflektovať zmeny z vonkajšieho okolia, ktoré do domácnosti prenikajú. Vonkajších vplyvov zasahujúcich do domácnosti je mnoho, pričom nie všetky musia v rovnakej miere zasiahnuť všetky domácnosti. Máme za to, že teoretický koncept manažmetnu domácnosti vytvára veľký potenciál a vedecký priestor preto, aby sa na domácnosti v praktickej rovine nahliadalo inou „optikou“, ktorá v kombinácii, už s existujúcimi poznatkami môže prispievať k objasňovaniu mnohých asociácií.

Príspevok bol podporený Vedeckou grantovou agentúrou SR, projektom VEGA č. 1/0536/24 „Manažment slovenských domácností a rozhodovanie o neplatenej práci v postcovidovej ekonomike“.

Zdroje

ASOCIACE PENZIJNÍCH KORPORACÍ ČR. Zhodnocení prostředků penzijního ACEMOGLU, Daron – RESTREPO, Pascual: Robots and jobs: evidence from US labor markets. *Journal of Political Economy*, roč. 128, 2020, str. 2188-2244

ALONSO, Cristian a kol.: Reducing and Redistributing Unpaid Work: Stronger Policies to Support Gender Equality. Working Paper No. 2019/225. 2019, str. 35, ISSN: 1018-5941

ARIENZO, Allesandro: Household Management. *Encyclopedia of Renaissance Philosophy* 2018, str. 1-6

DEACON, Ruth E. – FIREBAUGH, Francille M.: Family Resource Management: Principles and Applications. Cornell University, 1988, 291 str., ISBN: 978-0205111381

DETTORI, Angela – FLORIS, Michela: Facing COVID-19 challengers: What is so special in family businesses? *The TQM Journal*, roč. 34, 2022, str. 39-53

DUNCAN, Karen A. – ZUIKER, Virginia Solis – HECK, Ramona K. Z.: The Importance of Household management for the Business-Owning Family, *Journal of Family and Economic Issues*, 2000, roč. 21, str. 287-312

FURTADO, Rochelle – SEENS, H. a kol.: Understanding the unpaid work roles amongst households, during COVID-19, *Aging Health Research*, 2022, roč. 2

GOLDSMITH, Elizabeth, M.: Resource Management for Individuals and Families. Florida State university: USA: West Publishing Company. 1989, 323 str., ISBN: 978-0-13-500130-1

GREENWOOD, Jeremy a kol.: Engines of Liberation. *The Review of Economic Studies*, Roč. 72, 2005, str. 109-133

GROSS, Irma Hannah – CRANDALL, Elizabeth Walbert – KNOLL, Marjorie M:

Management for modern families. Prencice-Hall, 1980, 466 str., ISBN: 978-0135494776

HERTOG, Eskaterina a kol.: The future of unpaid work: Estimating the effects of automation on time spent on housework and care work in Japan and the UK.

Technological Forecasting and Social Change, 2023, roč. 191

HÖHNE, Sylva – PALONCYOVÁ, Jana – FRIC, Karel: Úsporné stratégie českých rodin s dětmi uplatňované v důsledku pandemie a ekonomické krize, *Sociológia*, roč. 56, 2024, str. 220-242

KEARON, Joanne – RISDON, Cathy: The role of primary care in a pandemic: reflections during the COVID-19 pandemic in Canada, *Journal of Primary Care & Community Health*, č. 11, 2020

KEY, R. – FIREBAUGH, F. M.: Family resource management: Preparing for the 21st century. *Journal of Home Economics*, roč. 81, 1989, str. 13-17

LY, Hsu – PY, Chia – VASOO, Shawn: A midpoint perspective on the COVID-19 pandemic, *Singapore Medical Journal*, č. 61, 2020, str. 381-383

NICKOLS, Sharon Y.: From Treatise to Textbook: A History of Writing About Household Management, *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 2008, roč. 37, str. 111-139

PATRICK, Stephen W – HENKHAUS, Laura E – ZICKAFOOSE a kol.: Well-being of parents and children during the COVID-19 pandemic: A national survey. *Pediatrics*, č. 146, 2020

SEVILLA-SANZ, Almudena – GIMENEZ-NADAL, Ignacio – FERNÁNDEZ, Cristina:

Gender roles and the division of unpaid work in Spanish households. *Feminist Economics*, roč. 16, 2020, str. 137-84

SCHWARTZ, R.: The “Industrial Revolution” in the home: household technology and social change in the 20th century. In: Nancy, F.C. (Ed.), roč. 4, 2012, str. 375-397

VICKERS, C.: Definitive themes in home economics and their impact on families, 1909-1984 Washington, DC: AmericanHome Economics Association, 1984, 183 str., ISBN: 9780846150503

VILCHYNSKA, Liudmyla – SHASHYNA, Maryna – SAIENKO, Volodymyr – STARIKOV, Oleksandr: The Impact of the COVID-19 Pandemic on Household Expenditures in the EU Countries (The Case of Central and Eastern Europe). *Malaysian Journal of Consumer and Family Economics*, roč. 30, 2023, str. 155-175

Kontakt

Ing. Ján Kollár, PhD.

Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica

jan.kollar@umb.sk

Sociální politika 2024: Budoucnost a proměny trhu práce

Editoři: Vladimír Barák, Vojtěch Krebs

Ilustrace na obálce: OpenAI: ChatGPT

Rok a místo vydání: 2025, Praha

Vydání: první

Náklad: 50

ISBN 978-80-245-2561-7 (print)

ISBN 978-80-245-2562-4 (on-line)

Vydala Katedra hospodářské a sociální politiky NF VŠE v Praze ve spolupráci s Nakladatelstvím OECONOMICA díky grantu Interní grantové soutěže VŠE F5/33/2025.

www.socialni-politika.cz